

บทนำ

ความเป็นมา

ชั้นโรง เป็นสิ่งพื้นเมืองของประเทศไทย เป็นแมลงผสมเกสรที่เหมาะสมกับสถานการณ์ การทำการเกษตรในปัจจุบันและในอนาคต การใช้ชั้นโรงช่วยผสมเกสรเพื่อเพิ่มผลผลิตพืช เป็นเทคโนโลยีที่มีความสำคัญในการเพิ่มผลผลิตของเกษตรกร เพื่อลดปัญหาจากการผสมเกสร ไม่เต็มที่ ที่ทำให้ได้รับผลผลิตน้อย หรือผลผลิตที่ได้รับมีลักษณะบิดเบี้ยวไม่ได้คุณภาพ สภาพเช่นนี้ เป็นปัญหาที่เกษตรกรประสบอยู่เป็นประจำ ปัจจุบันแมลงผสมเกสรพืชในธรรมชาติมีจำนวนลดลง อย่างมาก เนื่องจากการตัดไม้ทำลายป่า การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชอย่างแพร่หลาย ทำให้ สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงต้องมีการอนุรักษ์แมลงท้องถิ่นหรือ ชั้นโรง จึงได้มีการเลี้ยงและผลิตชั้นโรงเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ชั้นโรงจะช่วยในการผสมเกสรเพื่อเพิ่ม ผลผลิตพืชทางการเกษตรทดแทนการใช้สารเคมีแล้วยังตอบรับกับกระแสการดูแลด้านสุขภาพ ในปัจจุบันเรื่องการบริโภคอาหารปลอดภัย จึงมีแนวคิดในการขยายผลการเลี้ยงชั้นโรงไปสู่กลุ่ม เกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียงที่มีความสนใจในการเลี้ยงชั้นโรง และประกอบอาชีพการเกษตร ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ไปพัฒนาอาชีพการเกษตรทำให้ผลผลิตที่ได้มีปริมาณและคุณภาพ เพิ่มขึ้น ทั้งเกษตรกรมีสุขภาพดีจากการใช้ชั้นโรงช่วยผสมเกสรทดแทนการใช้สารเคมี และจะ ส่งผลต่อเกษตรกรให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถประกอบอาชีพการเกษตรได้อย่างมั่นคง

ที่ผ่านมาการเลี้ยงชั้นโรงเป็นเทคโนโลยีค่อนข้างใหม่ เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ทราบว่า มีการเลี้ยงในประเทศไทย จึงกลายเป็นปัญหาและอุปสรรคทำให้การพัฒนาการเลี้ยงชั้นโรง ไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ขาดความร่วมมือจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงและทางอ้อม เป็นเพราะ ข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่ออกไปจากนักวิชาการยังมีน้อยมาก ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทของชั้นโรงว่าทำประโยชน์อะไรได้บ้าง จึงไม่ก่อให้เกิดแรงจูงใจการเลี้ยง ชั้นโรง (สมนึก บุญเกิด. 2553 : 1)

ประชากรในจังหวัดจันทบุรีส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พืชเศรษฐกิจหลัก ได้แก่ ผลไม้ และยางพารา ซึ่งมีรายได้ไม่ตลอดทั้งปี และในบางปียังประสบปัญหาาราคาพืชผลตกต่ำ ทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่เกษตรกรอย่างมาก การเลี้ยงชั้นโรงจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่เกษตรกร สามารถเลี้ยงเพื่อเป็นอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน

ปัจจุบันมีเกษตรกรผู้เลี้ยงชั้นโรงเพิ่มขึ้นจำนวนมาก โดยเฉพาะเกษตรกรที่ปลูกไม้ผล เป็นหลัก ได้แก่ ลำไย เงาะ ทุเรียน เป็นต้น โดยมีศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร จังหวัดจันทบุรี เป็นหน่วยงานที่ถ่ายทอดความรู้เรื่องการเลี้ยงชั้นโรง ให้เกษตรกรในพื้นที่จังหวัด

ภาคตะวันออก โดยเฉพาะจังหวัดจันทบุรี และตราด พบว่ามีเกษตรกรบางรายเลี้ยงชันโรงมากกว่า 100 รัง และเกิดกลุ่มผู้เลี้ยงชันโรงขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งนอกจากจะเลี้ยงชันโรงเพื่อช่วยผสมเกสรแล้ว ผลพลอยได้จากการเลี้ยงชันโรงยังมีน้ำผึ้งชันโรง ราคา กิโลกรัมละ 1,000 - 2,000 บาท ชันโรงจากชันโรงราคา กิโลกรัมละ 1,000 - 2,000 บาท และเมื่อเกษตรกรมีพันธุ์ชันโรงจำนวนมากก็ยังสามารถจำหน่ายพันธุ์ชันโรง ราคา 1,000 - 1,800 บาท หรือการให้เช่าพันธุ์ชันโรงเพื่อช่วยผสมเกสร ราคาเช่ารังละ 35 - 40 บาทต่อวัน (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดจันทบุรี. 2557 ก : 2) เป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรอีกทางหนึ่ง แต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีเกษตรกรจำนวนไม่น้อยที่ไม่ประสบความสำเร็จในการเลี้ยงชันโรง เพราะขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการการเลี้ยงชันโรงด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสมทั้งในเรื่องการจัดการเลี้ยงทั่วไปและการแยกขยายพันธุ์ชันโรง และอีกกลุ่มคือเกษตรกรรายใหม่ที่จะเริ่มเลี้ยงชันโรงและยังต้องการข้อมูลพื้นฐานประกอบการตัดสินใจเริ่มเลี้ยงชันโรง

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเทคโนโลยีการจัดการการเลี้ยงชันโรงของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี รวมทั้งสภาพเศรษฐกิจ สังคมของเกษตรกร แรงจูงใจในการเลี้ยงชันโรง ได้รับความรู้ ตลอดจนปัญหาต่างๆ ในการเลี้ยงชันโรง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเลี้ยงชันโรงให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทางด้านสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงชันโรงในจังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการเลี้ยงชันโรงของเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อศึกษาแหล่งการได้รับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงชันโรงของเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรี
4. เพื่อศึกษาเทคโนโลยีการจัดการการเลี้ยงชันโรงของเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรี
5. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะในการเลี้ยงชันโรงในจังหวัดจันทบุรี

ประโยชน์ของการวิจัย

1. เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการการเลี้ยงชันโรงที่ถูกต้องและเหมาะสม
2. เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของเกษตรกรที่ต้องการเลี้ยงชันโรง
3. เพื่อนำผลไปใช้ในการวางแผนส่งเสริมการเลี้ยงชันโรงแก่เกษตรกร และผู้สนใจต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาเทคโนโลยีการจัดการการเลี้ยงชันโรงของเกษตรกร จังหวัด จันทบุรี ซึ่งจะเก็บข้อมูล 90 ราย จากผู้เลี้ยงชันโรงทั้งหมด 116 ราย ในจังหวัดจันทบุรี ใช้ระยะเวลาในการวิจัยรวม 8 เดือน ตั้งแต่ มกราคม 2559 ถึง สิงหาคม 2559

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นเกษตรกรผู้เลี้ยงชันโรงในจังหวัดจันทบุรี จำนวน 116 ราย
2. ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เกษตรกรผู้เลี้ยงชันโรงในจังหวัดจันทบุรี จำนวน 90 ราย ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น คำนวณแยกเป็นรายอำเภอ

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ สภาพทางด้านสังคม เศรษฐกิจ แรงจูงใจในการเลี้ยงชันโรง และ แหล่งการได้รับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงชันโรงของเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรี
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ เทคโนโลยีการจัดการการเลี้ยงชันโรงของเกษตรกร ในด้านการเตรียมความพร้อมในการเลี้ยงชันโรง การจัดการการเลี้ยงชันโรง และการเก็บผลผลิตจากชันโรง

นิยามศัพท์เฉพาะ

เกษตรกรผู้เลี้ยงชันโรง หมายถึง เกษตรกรผู้เลี้ยงชันโรงในจังหวัดจันทบุรี

สภาพทางสังคม หมายถึง เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่ม การเป็นผู้นำชุมชน และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่เกษตร

สภาพทางเศรษฐกิจ หมายถึง อาชีพหลัก อาชีพเสริม จำนวนพื้นที่ถือครอง ประสิทธิภาพการเลี้ยงชันโรง จำนวนรังชันโรงที่เลี้ยง จำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวนแรงงานจ้าง การย้ายชันโรง ต้นทุนการการเลี้ยงชันโรง รายได้จากการเลี้ยงชันโรง รายจ่ายจากการเลี้ยงชันโรง แหล่งเงินทุนในการเลี้ยงชันโรง

อาชีพหลัก หมายถึง อาชีพที่มีระยะเวลาการทำงานมากที่สุด หรืออาชีพที่ให้รายได้มากที่สุด

อาชีพเสริม หมายถึง อาชีพที่ใช้เวลานานกว่างานของอาชีพหลัก เพื่อการมีรายได้เพิ่มขึ้น

ต้นทุนการเลี้ยงชันโรง หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการดำเนินการเลี้ยงชันโรง เป็นจำนวนเงินที่ได้จ่ายไปในการซื้อ สินค้า ข้าวของ วัตถุดิบ ต่างๆ เพื่อใช้ระหว่างการผลิตชันโรง เช่น ค่ากล่องพันธุ์ชันโรง ค่ารังเปล่าสำหรับเลี้ยงชันโรง มีดสแตนเลส เหล็กจัดรัง ชุดทำงาน หมวกคลุมตาข่าย เป็นต้น

ผลผลิตชันโรง หมายถึง ผลผลิตที่ได้จากการเลี้ยงชันโรง เช่น น้ำผึ้งชันโรง ชันจากชันโรง เป็นต้น

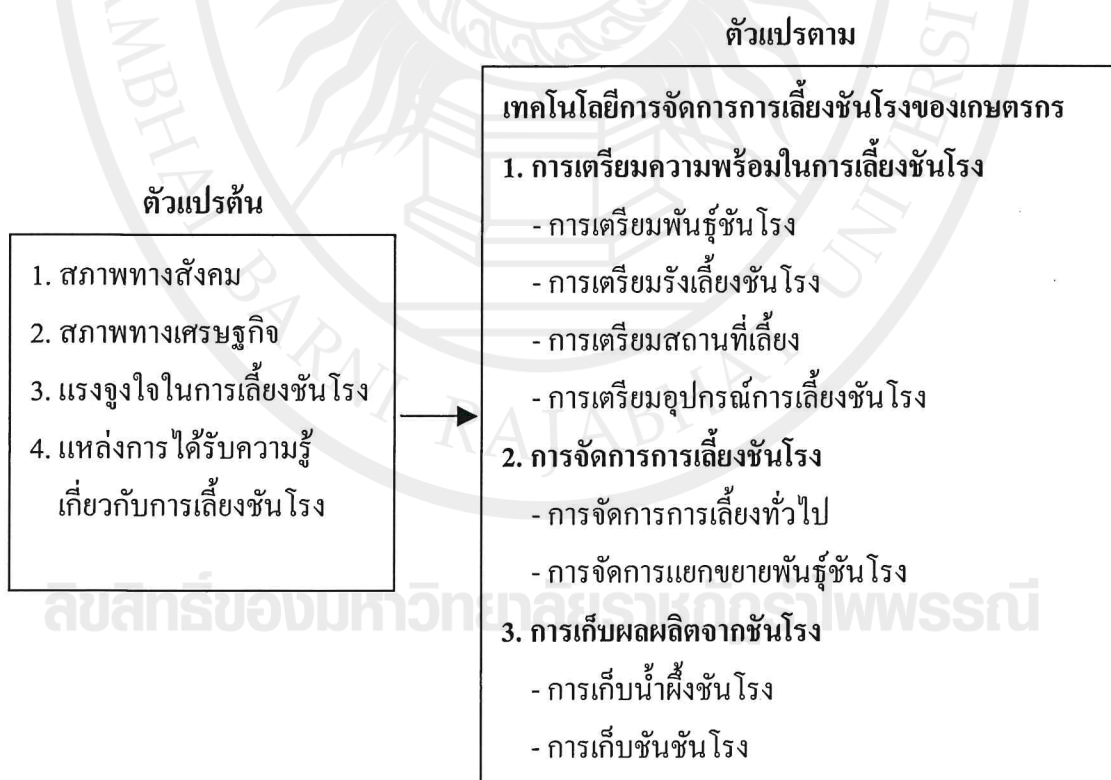
แรงจูงใจในการเลี้ยงชันโรง หมายถึง สิ่งที่จะชักนำหรือกระตุ้นให้เกษตรกรสนใจหรือตัดสินใจ เลี้ยงชันโรงด้วยความสมัครใจ เช่น เลี้ยงเพื่อช่วยผสมเกสรพืช เพื่อมีรายได้จากการเลี้ยงชันโรง และอื่นๆ เช่น เพื่อได้รับความรู้จากภาคราชการ เพื่อการยอมรับของสังคม เป็นต้น

เทคโนโลยีการจัดการการเลี้ยงชันโรง หมายถึง การดำเนินการเลี้ยงชันโรงที่ดีและเหมาะสม โดยคำนึงถึงการเตรียมความพร้อมในการเลี้ยงชันโรง การจัดการการเลี้ยงชันโรง การจัดการแยกขยายพันธุ์ชันโรง และการเก็บผลผลิตจากชันโรง เป็นการแสดงถึงโอกาสที่จะประสบผลสำเร็จในการเลี้ยงชันโรง

สภาพปัญหาในการเลี้ยงชันโรง หมายถึง ปัญหาในการเลี้ยงชันโรงตั้งแต่ การเตรียมความพร้อมในการเลี้ยงชันโรง การจัดการการเลี้ยงชันโรง การเก็บผลผลิตจากชันโรง และอื่น ๆ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาสภาพพื้นฐานด้านสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงชันโรง แรงจูงใจในการเลี้ยงชันโรง เทคโนโลยีการจัดการการเลี้ยงชันโรง ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเลี้ยงชันโรงของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย